

CIBERESPÈCIES

***El bolletí informatiu
del Servei de Protecció d'Espècies***

**Número 18.
abril del 2009**

Distribuït en format PDF.

Direcció: Joan Mayol.

Disseny: Xavier Canyelles.

Redacció i fotografies: Iván Ramos, Jordi Muntaner, Carmen Álvarez,
Joan Mayol, Carlos Herrero, Joan A. Oliver, Eva Moragues.

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Medi Ambient

Enguany fa 200 anys que va néixer Charles Darwin, i 150 que va publicar “L’origen de les espècies”.

El SPE es vol sumar a la celebració, i ha elaborat un pla anual que té en compte l’efemèride, ja que si tenim espècies (i si hi som!) és gràcies a l’evolució, l’explicació de la qual es deu al gran naturalista anglès.

Entre altres coses, tenim previst incorporar el logotip a les nostres publicacions al llarg de l’any, i centrar algunes actuacions en els aspectes evolutius de la fauna i la flora balear.

Així, preparam un pòster dels tenebrionids endèmics (un grup especialment divers, i demostratiu de l’evolució insular), incorporarem a la WEB informació específica sobre evolució insular, dedicarem el concurs de fotografia Memorial Climent Picornell als endemismes animals de les Balears, als quals igualment es consagrarà el número d’enguany de la “Galeria Balear d’Espècies”.

I, sobre tot, el consell a tots els nostres lectors i amics: llegiu i disfrutau amb les obres de Darwin, moltes de les quals s’han editat expressament en motiu de l’efemèride!

L'ESFORÇ SERVEIX

Càmera web del voltor en marxa !!.....	pàg 03
Amollada d'aquàtiques a S'Albufera de Mallorca i al Salobrar de Campos.....	pàg 03
Control del Bec de Corall a s'Albufera de Mallorca.....	pàg 04
Estudi de la Flora Vascular del Massanella.....	pàg 05
Nous Plans en tramitació.....	pàg 06
Baixes entre els Arbres Singulares.....	pàg 06
Reunió Tècnica pel Plà Peixatera.....	pàg 07
Casos de Verí a començaments del 2009.....	pàg 08

CLOROFIL·LA, notícies de vegetals

Darreres notícies del Pinastre de Menorca.....	pàg 10
--	--------

GENT PER CONÈIXER, entrevistes

Entrevista a Debora Morrison.....	pàg 12
-----------------------------------	--------

RAMPELLADES, notes d'interès

Activitats del Jardí Botànic de Sóller.....	pàg 16
Tasques d'eradicació de Carpobrotus.....	pàg 16
Situació de la Miloca a Menorca durant l'any 2008.....	pàg 17
Notes de Formentera.....	pàg 18
El Tritó del Montseny, l'amfibi peninsular més escàs.....	pàg 18
"La Crisis de los Anfibios".....	pàg 19

HEM LLEGIT, notes bibliogràfiques

El Escribano Palustre en España.....	pàg 20
--------------------------------------	--------

COSES QUE PASSEN, notícies del món

A Espanya.

Les espècies invasores continuen fent el seu camí.....	pàg 22
--	--------

A Europa.

Estudi científic realitzat sobre el comportament d'un ximpanzé.....	pàg 22
---	--------

En el món.

La situació de les balenes no és encara tan bona com ens agradaria.....	pàg 23
---	--------

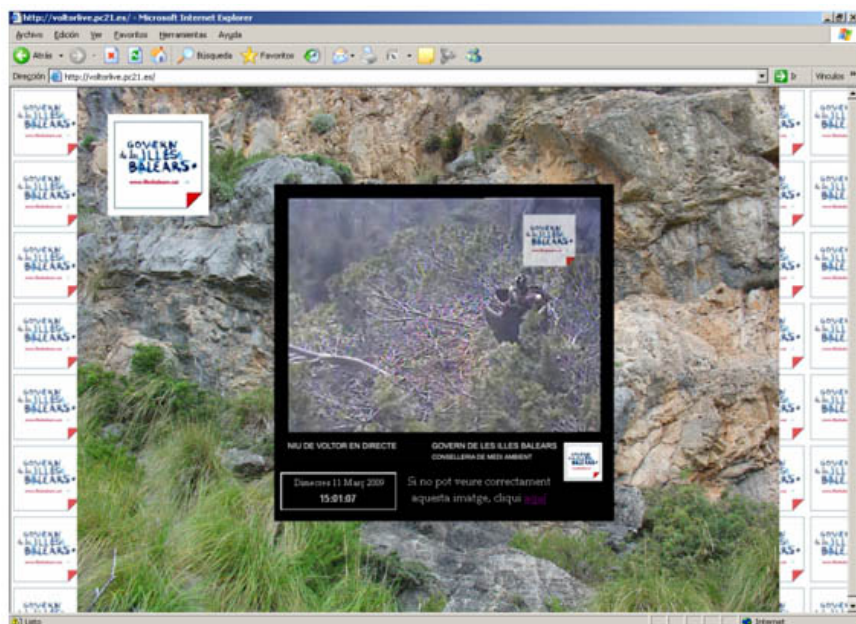

CÀMERA WEB DEL VOLTOR EN MARXA!

Fidels a la seva cita anual, ja tornam a tenir aquí els voltors al seu niu. I ja no cal que ens desplacem a les talaies més amagades de la Serra de Tramuntana prismàtics en mà, amb el risc d'ocasionar molèsties als animals, per tal de veure'ls, sinó que ho podem fer tranquil·lament des de la comoditat de casa nostra gràcies a les noves tecnologies.

Qualsevol persona amb accés a internet, introduint el link <http://voltorlive.pc21.es/>, pot veure les intimitats d'aquesta parella de voltors que, ignorants de què estan essent filmats, ens estan mostrant molts aspectes encara desconeguts de la biologia reproductiva i etologia de l'espècie. Per exemple, per primera vegada hem vist al niu tres exemplars adults, dos mascles i una femella. Les còpules són freqüents. La femella encara no ha post l'ou, però és qüestió d'estat atents per veure qui és el primer que l'afina!

La tecnologia que es fa servir permet realitzar el seguiment del niu sense provocar cap molèstia. Una recomanació que us volem fer és que poseu els altaveus en funcionament. La combinació d'imatges i so ambiental ens transporta als llocs més inaccessibles de la Serra de Tramuntana!

Leo Baquedano (tècnic instal·lador) amb la càmera que mostra al món sencer el que passa al niu de voltor. A la dreta, pantalla de la Web Cam visible des de la nostra web.

AMOLLADA D'AQUÀTIQUES A S'ALBUFERA DE MALLORCA I EL SALOBRAR DE CAMPOS

Continuant amb les tasques de conservació emmarcades en el Pla Homeyer (veure Ciberespècies nº 17), el passat 12 de febrer el Servei de Protecció d'Espècies ha portat a terme l'amollada d'exemplars de fotja banyuda (*Fulica cristata*) i de rosseta (*Marmaronetta angustirostris*). Les aus alliberades van ser criades en captivitat en el Centre de Protecció i Estudi del Medi Natural d'El Saler i cedits per la Generalitat Valenciana.

Quatre dels sis exemplars de rosseta alliberats al Salobrar de Campos el febrer de 2009.

La intensa degradació de l'hàbitat deguda a l'explotació de recursos i la caça directa continuada durant anys van portar a l'extinció de la fotja banyuda dintre de l'arxipèlag balear. Avui dia, com a conseqüència dels nombrosos esforços destinats a la millora dels espais naturals, s'ha aconseguit eliminar aquestes amenaces de les nostres principals zones humides, permetent la recuperació d'hàbitats potencials per a aquesta au

aquàtica amenaçada. No obstant això, les característiques poc dispersives de la fotja banyuda dificulten enormement una recolonització natural des de les seves àrees de distribució més properes, fent-se necessària la reintroducció artificial com a eina per a establir una població reproductora viable. En aquest sentit, i continuant amb el treball realitzat anualment des del 2004, s'han alliberat en el present any un total de quatre mascles i quatre femelles a s'Albufera de Mallorca (que s'afegeixen als 46 exemplars amollats els anys anteriors). Cada au ha estat dotada amb una anella metàl·lica i un collaret de lectura a distància que permeten una identificació individualitzada de cada exemplar i, d'aquesta manera, un major coneixement sobre la seva adaptació al medi natural. En aquests moments sembla haver-se produït la dispersió de la major part dels exemplars alliberats, si bé la inaccessibilitat i complexitat d'un gran nombre de les llacunes del parc en dificulten el seguiment. Un total de tres aus es troben localitzades, de les quals dues semblen haver format parella i s'han establert en el territori.

El cas de la rosseta és ben diferent. L'espècie ha anat augmentant la seva presència com a migrant a totes les illes durant els últims anys fins arribar a establir-se en el Parc Natural de s'Albufera de Mallorca com a reproductora el 1997, responent positivament a la gestió realitzada des de la seva declaració com espai protegit. No obstant això, la jove població balear es considera amenaçada per l'escàs nombre d'efectius reproductors que presenta. Per a reforçar l'espècie s'han alliberat un total de sis exemplars de rosseta a s'Albufera de Mallorca i sis exemplars més en el Salobrar de Campos amb una doble finalitat: aconseguir un reforçament de la població existent i establir un nucli de cria estable en el Salobrar de Campos. Totes les aus van ser marcades amb anella metàl·lica i dos exemplars (un a s'Albufera i l'altre en el Salobrar) van ser dotats amb un radioemissor que permet el seu posterior seguiment mitjançant antena direccional (radioseguiment). Les dades obtingudes fins a la data mostren un correcte establiment dels individus en les dues zones humides, duent a terme una activitat principalment crepuscular i un correcte comportament de fuga davant la presència humana.

CONTROL DE BEC DE CORALL A S'ALBUFERA DE MALLORCA

En les últimes setmanes s'està portant a terme la segona campanya de control de Bec de corall (*Estrilda astrild*) en S'Albufera de Mallorca. Us recordam que fa uns anys s'havia establert allà una petita població d'aquestes aus africanes, amb tota seguretat escapades de captivitat.

Des de la seva detecció en el medi natural d'Extremadura el 1986, ha experimentat una gran expansió, i la seva població a la Península s'estima en més de 12.000 parelles.

La colonització probablement té lloc per entrada d'aus de Portugal, on l'espècie es troba àmpliament distribuïda, sobretot en zones palustres i litorals amb garriga.

Sembla que hi ha indicis d'interaccions negatives amb l'hortolà de canyet (*Emberhiza schoeniclus*), segons observacions d'ornitòlegs de Galícia, encara que no hi ha cap treball publicat al respecte. Aquesta espècie comparteix hàbitat, amb el Bec de corall per la qual cosa s'ha considerat necessari fer control preventiu, ja que les dues subespècies íbero-balears d'*E. schoeniclus* estan en una situació greu, amb menys de 400 parelles a tot el món.

L'any passat es va efectuar la primera campanya de captures, amb resultats molt positius (es capturaren 28) i enguany hem aconseguit reduir la població a tres exemplars (se n'han agafat 12) que esperem capturar abans de l'època de reproducció.

ESTUDI DE LA FLORA VASCULAR DEL MASSANELLA

Una de les actuacions de l'any passat promogudes pel SPE ha estat un inventari detalladíssim de la flora del Massanella, per poder, en un futur, preparar un pla d'actuacions similar al que s'ha posat en marxa al Puig Major.

Dos botànics de la UIB, els Drs. Bibiloni i Cardona, han fet una molt meritòria tasca de prospecció, repetint sortides al llarg de tot l'any, i incorporant dades d'altres especialistes. Més del 60% dels endemismes de Mallorca (sense comptar el gènere *Limonium*) es troben al massís.

Les trenta espècies més rares han estat estudiades en detall, fent, fins i tot, recomptes complets d'algunes d'elles: hi ha més de mil rotabocs (*Acer granatense*), 168 arbres de roca (*Amelanchier ovalis*), sols 18 *Cotoneaster tomentosus*, 179 arbres de visc (*Ilex aquifolium*), 344 xuclamel·ls pirinencs (*Lonicera pyrenaica*), 687 pomeres bordes (*Sorbus aria*) i 171 teixos (*Taxus baccata*).

Els principals factors de risc detectats han estat la pressió dels herbívors (cabres), que depreden la major part d'espècies i en alguns punts, aporten un excés de nitrogen al sòl i fins i tot arriben a erosionar algunes zones; amb menor intensitat, són també importants l'efecte de les socarrades de càrritx amb finalitat pastoral i l'increment de la freqüentació d'excursionistes fora de camins.

El treball inclou una cartografia molt detallada de la major part d'espècies, i propostes de futura gestió, que caldrà analitzar amb detall quan es redacti el pla de protecció local.

L'estudi constitueix un valuósíssim instrument per conservar aquesta flora, ja que proporciona dades quantitatives i localitzades amb precisió de les quals, fins avui, no disposàvem.

NOUS PLANS EN TRAMITACIÓ

El Consell Balear de Fauna i Flora ha informat favorablement els plans de recuperació de la Lletrera de Les Margalides, els de recuperació de la tortuga mora i la miloca, i el de reintroducció de l'àguila coabarrada.

En aquests moments, els plans estan a informació pública, i és previsible que puguin ser aprovats abans de l'estiu.

Són instruments d'una gran importància pràctica, i cal esperar que els medis per a aplicar-los siguin disponibles en els futurs pressuposts.

En canvi, el pla de conservació de l'orquídia de Prat no va ser informat favorablement, i està en aquest moment sotmès a una nova avaluació tècnica, per tal de reforçar les mesures que s'hi preveïen i poder repetir la seva tramitació davant aquest consell assessor.

Adalt: dibuix de àguila coabarrada. Abaix, orquídia de Prat.

BAIXES ENTRE ELS ARBRES SINGULARS

Els fenòmens meteorològics extrems d'aquesta tardor-hivern 2008-2009 han deixat empremta no només sobre el paisatge, com les grans esllavissades a la Serra de Tramuntana, també els éssers vius han sofert, principalment els arbres. Tenim dos exemples en els arbres monumentals.

Uns d'ells, els Pins de Planícia, els quatre grans exemplars de pi ver *Pinus pinea*, catalogats al 2006, han quedat reduïts a tres per la caiguda de l'exemplar situat més al NW, el més gruixut, que amb uns 400 cm de perímetre a la base, ha caigut degut als vents de més de 100 Km/h del 28 d'octubre.

Per altra banda, la nevada dels Reis de 2009, que se sumava a una sèrie de nevades extraordinària a la Serra de Tramuntana, va provocar greus danys a molts d'alzinars d'Escorca degut al pes de la neu. L'alzina grossa de Mossa, arbre monumental no catalogat, que estava a la vora del Pi de Sa Biga, que sí està catalogat, es va veure desarrelada pel pes de la neu que va carregar. Sortosament, el pi, un dels mes alts de les Balears, no va sofrir danys.

REUNIÓ TÈCNICA PEL PLA PEIXATERA

El passat dia 2 de març de 2009 es va celebrar, en el marc del Pla de Conservació de l'Àguila peixatera (*Pandion haliaetus*), una reunió al la seu del Parc Natural de s'Albufera des Grau. Varen assistir Rafel Triay, encarregat del seguiment de l'espècie a Menorca, Toni Muñoz, que ho fa a Mallorca, Martí Escudero, Oscar García Febrero i Llorenç Capellà, director, tècnic i Agent de Medi Ambient, respectivament, del Parc de s'Albufera des Grau, Josep Amengual, tècnic del Parc Nacional de Cabrera, i Joan Mayol i Jordi Muntaner, del Servei de Protecció d'Espècies.

Va assistir convidada a aquesta reunió n'Eva Casado, investigadora de l'estació Biològica de Doñana. N'Eva gestiona el projecte de reintroducció de l'Àguila peixatera a Andalusia, i per tant, té una experiència clau amb el hàcking d'aquesta espècie, que enguany està programat en el Pla a les Balears.

El motiu final de la reunió era rebre informació i planificar l'alliberament de polls d'Àguila peixatera al parc de s'Albufera des Grau. Aquesta tècnica és coneguda pel seu nom anglès de *hacking*. Està previst en el Pla de Conservació oficial realitzar un *hacking* amb tercers polls de nius de Menorca i, si cal, de Mallorca per incrementar la productivitat i per aconseguir un nou hàbitat de reproducció. Els tercers poll solen morir per competència amb els polls més grans del niu. El que es pretén és agafar-los quant tenen un parell de setmanes de vida i fer una criança artificial a una zona acotada a la vorera de s'Albufera des Grau. Així es possible fer que aquest polls no es morin i s'incorporin a la població balear. Eva Casado va explicar les característiques, necessitats i problemes per dur a terme aquesta acció.

A més, es varen revisar les actuacions fetes a Menorca, Mallorca i Cabrera durant el 2008 i es varen comentar altres qüestions que varen sorgir relatives al l'execució del Pla.

L'any 2008 han niat quatre parelles a Menorca, vuit a Mallorca i tres a Cabrera, volant un mínim de 20 polls.

CASOS DE VERÍ A COMENÇAMENTS DE 2009

Desgraciadament, durant els primers mesos de 2009 s'han produït nous casos d'enverinaments de fauna.

El 20 de gener es va trobar surant al port de Ciutadella un voltor mort que es va recollir gràcies a les gestions coordinades per la policia del port, agents de Medi Ambient i SEPRONA. Per les anelles que duia, es va poder identificar ràpidament com a un dels poll nascut el 2008 a Mallorca. Aplicant el protocol establert, el cadàver es va enviar al COFIB (Consorti per a la Recuperació de la Fauna de les Illes Balears) a on es va fer el primer examen forense. Mostres de l'aparell digestiu varen ser enviades al Laboratori Forense de Vida Silvestre (LFVS). Al poc temps es va saber que aquest poll va morir per ingerir altres animals intoxicats per Carbofurà, producte fitosanitari actualment prohibit.

Avisau:

S O S VERÍ
900 713182

(telèfon gratuït)

El mes de febrer també es va recollir una miloca adulta morta a la costa sud de Menorca. Aquest exemplar va ser igualment enviat al LFVS i també ha resultat intoxicat per Carbofurà. Degut a les evidències d'ús de verins a Menorca, a començaments de març de 2009 s'ha desplaçat la Unitat Canina a Menorca, per realitzar diverses inspeccions.

A mitjans de gener es va rebre notificació, per part d'un caçador, de la mort, segurament per enverinament, d'un ca a un vedat de Campos. Immediatament agents de Medi Ambient varen procedir a realitzar diverses inspeccions de dos vedats de caça i es varen trobar dos moixos morts i varis esquers amb evidències d'estar enverinats. Posteriorment en varen realitzar inspeccions amb la Unitat Canina i es varen trobar més esquers. Aplicant els protocols establerts es varen aixecar actes i es varen enviar les mostres al LFVS. La determinació de l'analítica va ser que els esquers trobats i els animals morts estaven enverinats

amb Aldicarb, producte fitosanitari prohibit. Aquest gravíssim cas es va posar en coneixement del SEPRONA i ara està en procés d'investigació.

Actualment la Conselleria de Medi Ambient ha enviat dos casos a la Fiscalia per presumpte delictes per ús de verí, un correspon a un vedat situat a Santa Margalida a on el juny del 2008 la Unitat Canina va trobar un eriçó mort que va resultar intoxicat per Aldicarb i un altre a un vedat de Palma a on va trobar el 2007 una milana i un moix enverinats. Aquest moix es va localitzar gràcies a la Unitat Canina.

Davant aquest fet, els agents de medi ambient i el SEPRONA han iniciat una tasca conjunta dirigida a realitzar accions preventives per evitar que es torni produir aquesta casos. S'han incrementat les inspeccions en el medi rural sobre terrenys de caça i zones ramaderes, ja que l'ús de tòxics podria estar relacionat també amb els impactes ocasionats per cans assilvestrats o altres predadors.

La Conselleria de Medi Ambient manté tots els esforços per lluitar decididament contra l'ús de verins, tasca per a la qual demana la col·laboració d'empreses i particulars, ja que l'impacte que continua ocasionant aquest factor sobre les espècies amenaçades és d'una especial gravetat.

DARRERES NOTÍCIES DEL PINASTRE DE MENORCA

Les xifres són esgarrifoses! Al pinastre de Menorca li costa recuperar-se de l'incendi del 2006.

Sense cap supervivent adult, les dues úniques poblacions existents amb pinastre (la població original i una altra creada de nou a Alfuri,) continuen vives gràcies a les actuacions de reforçament i translocació realitzades durant els darrers anys pel personal del Servei de Protecció d'Espècies, en col·laboració amb l'IBANAT i

Gestió Forestal, que malgrat tots els esforços invertits, són testimoni de la mort progressiva de molts de pins plantats des del 2006.

La baixa més importat de pins es va produir a l'estiu de 2008 (una mortaldat del 84% a Alfuri i del 32% a Es Milocar, respecte de principi d'any) com a conseqüència de l'atac de dos fongs patògens (*Pythium* sp. i *Diplodia pinea*) que afecten a les arrels de les plàntules i a la part aèria dels pins respectivament.

Aquest episodi de mala sort va esdevenir per l'excés de pluges i les elevades temperatures de la primavera de 2008. És de destacar, però, que els pins d'Es Milocar que han sobreviscut a la primavera-estiu de 2008 estan esplendorosos i alguns d'ells arriben al metre i mig d'alçada, concretament els situats a una tàlveg orientat al nord.

Cada vegada tenim menys material (llavors i planta viva) conservat a viviers i jardins, i cada vegada són més baixes les possibilitats de poder generar el bosquin original de pinastre format abans del catastròfic incendi. Però nosaltres continuem intentant-ho i enguany s'han tornat a plantar pins (n=30) a la població original, on els efectes dels fongs varen ser menors.

Ara només queda estar molt pendents dels poquets pins que ens queden a la natura (11 a Alfurí, 54 a la localitat original) i aquest darrer reforçament amb 30 exemplars més) i cercar una altra localitat ecològicament igual o molt similar a la original per poder, a finals del 2009, realitzar una nova translocació amb 30 pins més que, en cas d'un nou episodi negatiu, puguin mantenir viable una població del pinastre de Menorca.

Totes les actuacions de reforçament i seguiment de les poblacions del pinastre s'han realitzat amb l'ajut imprescindible del personal d'Ibanat, els Agents de Medi Ambient, els medis del Servei de Medi Forestal (helicòpter), i el viver forestal de Menut que ha fet créixer els pinastres a partir de llavors. Gràcies a tots!

ENTREVISTA A DEBORA MORRISON

Debora Morrison és britànica de naixement però duu ja més de trenta-cinc anys a Mallorca, dedicada en exclusiva a cura dels animals. En aquest context, va ser Cap d'entrenadors, cuidadora i criadora de mamífers marins (pinnípedes i cetacis) en un parc marí des de la seva arribada a Mallorca fins fa dos anys, quan va passar a ser l'encarregada del Departament d'Educació Ambiental del Palma Aquarium. Ha assistit a nombroses conferències internacionals sobre benestar animal i realitzat presentacions en simposis, així com a cursos de formació relacionats amb la matèria.

Les destinacions de Palma Aquarium i el Servei de Protecció d'Espècies es van entrecreuar en el moment que es van projectar les vostres instal·lacions en les proximitats de l'hàbitat d'una espècie catalogada: el *Limonium barceloi*.

Aquesta saladina endèmica és exclusiva de l'antiga zona humida de Ses Fontanelles. Podries explicar-nos com ha estat possible compatibilitzar el manteniment de l'espècie i la construcció de l'aquari?

El *Limonium barceloi* és una planta que està catalogada En perill d'extinció i, a més, és endèmica. És a dir, que l'únic lloc en el món on creix és l'antiga zona humida de Ses Fontanelles. Existeixen diversos nuclis, un al que denominem Població "Salvatge", altre denominat Població "Àrea d'estudi" i altres nuclis més petits situats en diferents àrees de l'aiguamoll.

La construcció de Palma Aquarium va ser una circumstància polèmica que va donar lloc a confusió entre l'opinió pública. Va haver opinions de tot tipus i moltes persones es van aventurar a dir que la creació d'un edifici com el nostre suposaria un tràgic final per al *Limonium barceloi*. Aquestes al·lusions fins i tot es van arribar a publicar localment, generant així una actitud equivocada davant un projecte que, passat el temps, ha demostrat la seva contribució de forma activa a tot el contrari, a la lluita per la supervivència de l'espècie.

L'aquàrium no està construït sobre l'antiga zona humida, sinó en la zona urbanística que va ser delimitada per les autoritats competents. Moltes persones van pensar que el parc s'anava a construir sobre els nuclis protegits on existien les estimades plantes,

però no era ni és així. Delimitem la zona per a no interferir en ells, i també per a protegir-los durant la construcció. La veritat és que Palma Aquarium és una empresa que treballa a favor de la preservació, protecció i conservació de la fauna i flora. Està formada per un equip humà molt sensible a les qüestions mig ambientals.

Són professionals de tot el món especialitzats en diferents camps lligats a la biologia, conservació d'espècies i els seus hàbitats; persones que cuiden cada detall per aconseguir el benestar dels animals que estan al seu càrrec. Senten passió pel seu treball.

També comptem amb educadors que s'esforcen cada dia per a acostar la bellesa de la mar i de la fauna marina als visitants i que també senten un especial interès per les espècies autòctones i endèmiques de la nostra terra. Durant la construcció del parc, la direcció i el Servei de Protecció d'Espècies van establir un primer contacte, i ens van traslladar la preocupació que tenien per la preservació del *Limonium barceloi*.

Hi va haver algunes incidències contràries que van poder afeblir les relacions entre ambdues empreses, però en concloure la construcció de l'edifici havent seguit al peu de la lletra les recomanacions i suggeriments del Servei de Protecció d'Espècies, els dos van iniciar una labor conjunta precisament per a protegir, conservar i preservar la planta en qüestió.

Nosaltres sempre hem actuat tal com l'autoritat competent ens ha indicat, i precisament contractarem els serveis del Jardí Botànic de Sóller, a suggeriment de la Conselleria de Medi Ambient per iniciar les importants labors de recuperació de l'espècie. D'aquesta manera, juntament amb una fluida comunicació, reunions regulars, respecte i esforç, no només s'ha pogut mantenir l'espècie sinó que ha augmentat la població i estem portant a terme diverses mesures de conservació que potser en el futur permetran canviar l'estatus de conservació de l'espècie.

La labor per part de l'aquàrium cap a aquesta espècie ha estat decisiva i voldria indicar que, fins i tot, imprescindible en l'aplicació del Pla de Recuperació.

Quina és l'estima actual d'exemplars de l'espècie i com estan distribuïdes?

Com he esmentat abans, hi ha diversos nuclis i poblacions: la població més gran està formada per uns 3.000 exemplars i està situada en la part central de la zona humida. La segona població compta amb uns 1.000 exemplars i està situada en una zona que denominem "Àrea d'estudi", subjecta aquest any a l'aprovació per a ser declarada microreserva. Aquesta és la zona on treballem més activament. Fa tot just un parell de setmanes s'ha descobert altre nucli darrere de la gasolinera constituït per uns 15 - 20 exemplars. Palma Aquarium i el Servei de Protecció d'Espècies van recollir llavors després de l'última floració que s'han dividit en dues parts: una part anirà destinada a diversos bancs de germoplasma i l'altra part se sembrarà en el nostre hivernacle. A la fi de l'any 2008, es va portar a terme una petita sembra en les instal·lacions de l'aquari per a comprovar la viabilitat de l'espècie amb resultats positius. També es van sembrar 70 plàntules a l'entrada de l'acuàrium a l'abril 2008 procedents del Jardí Botànic de Sóller. Aquestes plàntules han tingut una germinació natural i en aquests moments estan iniciant la seva segona floració. Són una mostra de la labor de conservació i coordinació existent entre l'Ajuntament de Palma, Conselleria de Medi ambient i Palma Aquarium.

El passat any 2008 es va aprovar el Pla de Recuperació del *Limonium barceloi*, en el qual participeu activament. Quines activitats porteu a terme en aquest aspecte?

Actuem en diferents àmbits per a la conservació de l'espècie i, entre moltes altres, hem portat a terme les següents accions: Un projecte de millora i recuperació de l'hàbitat, retirada manual d'escombreries, completar el tancament de la zona, eliminació d'espècies invasores i/o exòtiques, gestió d'aigua i salinitat, realització de "clareos" al voltant dels nuclis de *Limonium barceloi*, recompte de nuclis i cens de plantes, elaboració d'una campanya divulgativa sobre l'espècie, inclusió del projecte dintre del programa escolar que realitzem, seguiment biològic de l'espècie i realització de proves de reg amb aigua salada.

Com hem comentat, el Pla és molt jove però, en la teva opinió, es pot apreciar ja algun resultat positiu?

La resposta és un sí rotund. Des de fa poc més d'un any cuidem el *Limonium barceloi* que hi ha en el nostre entorn i m'alegra poder dir que s'aprecien avanços positius i evidents a més d'haver recopilat informació molt valuosa. A l'espècie se li ha brindat una ajuda perquè aquesta tingui possibilitat de sobreviure. El fet de donar-li espai per a créixer i eliminar espècies invasores que cobrien el seu espai vital, impeding la seva floració, ha estat un factor fonamental. En mimar-la, la resposta ha estat positiva, i estem veient que hi ha una gran germinació natural. Les llavors recollides se sembren i es controlen per a després introduir-les en la zona humida de nou i crear nous focus. Aquesta ajuda i l'evacuació de residus, neteja d'escombreries i enderrocs, han estat factors determinants en el Pla de recuperació.

Realitzeu activitats educatives i divulgatives pel que fa a l'espècie?

Sí. Palma Aquarium té incorporat dintre del seu programa escolar una classe que és diu "De la mar a la Terra". Aquesta classe està a la disposició dels col·legis que reservin activitats didàctiques. Te una part teòrica on s'aprèn el que és una saladina

com el *Limonium barceloi* i una part pràctica on els mateixos nens poden veure com es gestiona una microreserva i a més entren dins de la zona adjacent on porten a terme tasques de neteja per a poder ampliar la zona humida en el futur. Els nens passen per un passeig per a accedir al parc que és diu “Passeig del Limonium”. Aquí trobem un cartell informatiu sobre el *Limonium barceloi*. A l'entrada del parc, a la taquilla, es lliura un fulletó amb el mapa als residents i espanyols que ens visitin, informant-los sobre la situació d'aquesta espècie. Palma Aquarium aprofita els mitjans de comunicació per donar a conèixer els problemes d'aquesta espècie i el Pla de recuperació en tots els seus àmbits.

Quan en l'execució d'un Pla intervenen diversos agents com és el present cas, cal que existeixi una bona coordinació. Creus que aquest aspecte és millorable?

La realitat és que tots els agents que intervenim en aquest Pla ens duem molt bé i tots estem lluitant pel mateix: la viabilitat de la planta. Jo crec que quan existeix una bona coordinació, una comunicació fluida i ningú vol destacar més que els altres, les coses surten bé. Jo aprenc molt de tots els agents involucrats i ells també. Estem descobrint coses noves que desconexíem, la qual cosa és un al·licient en la labor. Personalment penso que la base d'un bon projecte està en la constància i l'esforç, i d'això tots els implicats en tenim de sobres.

Palma Aquarium no és simplement un expositor de vida marina, sinó que també realitza activitats per a nens, exposicions, conscienciació mediambiental, etc. Quines novetats teniu previstes per a aquest any?

Cada any Palma Aquarium duu a terme noves iniciatives per a que els residents puguin gaudir d'elles. Aquest any ens hem embarcat en una exposició permanent que estarà aviat a la disposició de tots: la tonyina vermella (*Thunnus thynnus*). Tenim previst muntar una zona dedicada exclusivament a aquesta espècie en perill crític d'extinció a causa de la sobrepesca. Serà una exposició divulgativa, interactiva, educativa i amena. Es tractarà la biologia de l'espècie, la seva història, la pesca artesanal sostenible, la indústria comercial, la legislació “incontrolada”, les reserves marines, la conservació de l'espècie i molt més.

ACTIVITATS DEL JARDÍ BOTÀNIC DE SÓLLER

Des del dia 28 de febrer fins al 13 de juny, el Jardí Botànic de Sóller organitza tot un seguit d'activitats ben interessants que abasten molts aspectes del món vegetal, des d'un taller d'empelt de fruiters, passant per conferències, itineraris guiats, cursos de fotografia i activitats per als més menuts.

El planter dels ponents és francament envejable.

<http://jardibotanicdesoller.balearweb.net/post/66128>

TASQUES D'ERADICACIÓ DE CARPOBROTUS

En un món utòpic, tots netejaríem i tractaríem de conservar el nostre entorn, igual que feim amb la nostra casa, perquè al cap i a la fi, no és més que una extensió de la mateixa. Doncs bé, de tant en tant ocorrem coses que nos fan pensar que l'utòpic a vegades puc ser una realitat.

Tot va començar amb una consulta en el Punt d'Informació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient, que va a realitzar na Catalina Vallbona, de l'Associació Cultural Es Majoral, de Santanyí. Volien saber com portar a terme una activitat d'eliminació de

Carpobrotus sp. o calaguala, com la nomenen en aquest municipi, en un tram de zona rocosa entre es Caló des Corral i es Calons Grans. A partir d'aquí, han aconseguit realitzar totes les gestions per iniciativa pròpia, aconseguint els permisos, el material i la col·laboració necessària per a portar a terme l'activitat. Es va a realitzar el 26 de gener, sol dos mesos després de posar-se en contacte amb nosaltres, amb un èxit envejable, tant per la perseverança com pel resultat final.

Comptaven amb l'autorització de la Demarcació de Costes, i amb la col·laboració i suport de l'Ajuntament de Santanyí. Han estat capaços de reunir a 32 persones, i actuar sobre uns 400 m², eliminant al voltant de sis tones de l'espècie invasora. A més, van realitzar una gestió i coordinació impecable amb la col·laboració de la brigada de camioners de Calonge i Cala d'Or. Varen haver de fer cinc viatges amb el camionet ple a vessar fins a la planta de compostatge de Felanitx, per a rematar amb una adequada gestió les restes de planta.

Aquesta activitat té més importància, no sol pels metres de costa netejats, també per la participació ciutadana i el missatge que ens envien: "Hem demostrat que som capaços de

solucionar, encara que només sigui parcialment, un problema ambiental, i que tots podem fer coses positives pel medi ambient”

SITUACIÓ DE LA MILOCA A MENORCA DURANT L'ANY 2008

La miloca (*Neophron percnopterus*) és una espècie catalogada com a Vulnerable al Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades. És present a Menorca i, eventualment, a Mallorca, on pareix que hi ha una parella que ha nidificat a la Serra de Llevant.

El nostre col·laborador, Fèlix de Pablo, ens ha fet arribar el seu informe anual sobre l'estat de les poblacions d'aquest rapinyaire a Menorca, que realitza l'IME per encàrrec de la Conselleria de Medi Ambient, i que conclou que la població es troba en un acceptable estat de conservació, amb una dinàmica positiva, tot i que cal mantenir l'atenció atès el reduït nombre d'efectius.

L'estima és de 50 parelles territorials (35 segures, 9 probables i 6 estimades), si bé el 28% no han iniciat la cria i un 41% no han tengut èxit en treure endavant els polls.

Foto:
Félix de Pablo.

S'han estudiat els paràmetres reproductius des de 1998, que indiquen una mitjana del 72.19% en parelles que fan posta. Durant el 2008 el 64% del total de parelles han tengut èxit reproductiu. 41 + 64 igual a 105!!!!

Una de les conclusions més interessants de l'estudi és l'elevada taxa de supervivència dels exemplars immadurs (83%), molt més elevada del que es coneix en poblacions continentals de grans rapinyaires.

D'ençà que es començà el recompte (1998), s'han marcat 77 polls amb anella, i la bona notícia és que tots ells són vius. A més, durant el 2008 no s'ha trobat cap exemplar mort.

Aquestes dades permeten un cert optimisme en la conservació de l'espècie a les Balears, ja que si la població menorquina es manté en tant bon estat i genera una quantitat de joves elevada, la seva expansió normal serà cap a Mallorca, a la qual ha d'ajudar el Pla de Conservació de l'espècie, actualment en tramitació molt avançada.

NOTES DE FORMENTERA

El passat 30 de gener es va celebrar, al local de la tercera edat de Formentera, una interessant reunió de tècnics del SPE i col·laboradors i gent d'edat de l'illa, per recollir dades antigues sobre vellmarí i tortugues marines.

Després d'una xerrada d'en Manu San Fèlix, es va obrir un col·loqui de gran interès, en el

qual quedà palès que les espècies són perfectament conegudes, tot i que el vellmarí és al nivell de memòria oral, i cap dels assistents en tenia dades directes, i sols referències dels seus majors. En canvi, de tortuga marina, en Jaume Escandell Marí referia amb precisió com el seu sogre li contava haver trobat *caminets* de tortugues (indici evident de nidificació) a les platges de Trucadors; En Vicente Marí Escandell, en canvi, havia sentit la mateixa cosa de boca del seu pare, i de les platges de Migjorn.

En Pepe Formiga n'havia comptades més de cinquanta assolellant-se un dia de calma (sempre amb el cap el direcció al sol, ens deia) des d'un sol punt, algunes milles al sud de l'illa.

Tots els assistents -per cert, en paritat de sexes- manifestaven un transparent entusiasme per la qualitat gastronòmica de la tortuga marina!

Aprofitant el viatge, es va fer una petita prospecció a les dunes dels Pujols, per observar-hi l'*Akis bremeri*, un escarabat endèmic de Formentera, raríssim, que sols es coneix a una determinada localitat (tot i que una exploració intensiva està encara pendent). Barbara Klahr, una resident a l'illa que col·labora amb el SPE (i que va ser entrevistada al Ciberespècies núm. 13), en va obtenir diverses imatges, una de les quals reproduïm amb la seva autorització.

Foto: Barbara Klahr

EL TRITÓ DEL MONTSENY *Calotriton arnoldi*, L'AMFIBI PENINSULAR MÉS ESCÀS

L'any 2005 es va descriure una nova espècie endèmica, el tritó del Montseny *Calotriton arnoldi* Carranza i Amat, 2005, una espècie ja descrita abans com tritó dels Pirineus *Calotriton asper*. Aquest petit urodel viu només al massís del Montseny, entre els 600-1200 m, a set torrents dins la fageda i l'alzinar, a les obagues.

La seva població probablement no supera els 1000-1500 ex adults.

A més, l'espècie està subdividida en dues subpoblacions diferenciades genètica i morfològicament.

Es una espècie completament aquàtica, fissurícola i nocturna, molt difícil d'observar, que probablement passa la major part de la seva vida als intersticis dels còdols d'aquests torrents de muntanya, tots ells de substrat calis. Prefereix aigües fredes (7-16°C) i molt oxigenades.

L'espècie fa la posta dispersant els ous i les larves son molt difícils d'observar, en tots els anys d'investigació només se n'han observat quatre! L'espècie es considera En Perill Crític segons els criteris UICN, encara que no està catalogada formalment, però tota la seva àrea de distribució està dins el Parc Natural del Montseny.

Actualment hi ha redactat un pla de recuperació de l'espècie, ja que fa pocs anys es va extingir d'un dels torrents històrics i es extremadament sensible a qualsevol pèrdua de cabdal (sequeres, canvis a la vegetació, extraccions d'aigua per consum humà, etc).

També hi ha experiències de cria en captivitat que comencen a donar resultats positius.

Més informació a: <http://www.vertebradosibericos.org/anfibios/pdf/calarn.pdf>

13, 14 y 15 de Febrero

LA CRISIS DE LOS ANFIBIOS

Conservación, Manejo y Patología

Els dies 13,14 y 15 es van celebrar al Zoo de Barcelona, unes jornades sobre la situació actual dels amfibis i el paper que pot tenir el maneig i cria en captivitat de les espècies en perill d'extinció dins els Plans de Conservació. Aquestes jornades foren promogudes per Amphibian Ark <http://www.amphibianark.org/index.htm> i els Zoos de Fuengirola i Barcelona.

Les jornades tenien tant un caire teòric com pràctic. Es varen exposar i revisar diversos plans de recuperació com el del tritó del Montseny *Calotriton arnoldi*, del tòtil bètic *Alytes dickhilleni*, i també del nostre ferreret.

Després es varen revisar diversos problemes del manteniment i cria en captivitat dels amfibis, com condicionament de terraris, filtració d'aigua, maneig, nutrició i patologies, amb una menció especial a les "malalties emergents", principalment a l'adopció de mesures de bioseguretat enfront de la Quitridiomicosis i la construcció de instal·lacions portàtils de màxima seguretat aprofitant contenidors comercials en desús.

Finalment es va presentar el nou centre de cria en captivitat de *Alytes obstetricans* al parc de Penyalara, que va reduir la seva població local el 99% degut a una infecció per Quitridiomicòsis i on s'intenta recuperar la població en base als pocs exemplars existents a l'actualitat.

EL ESCRIBANO PALUSTRE EN ESPAÑA. I Censo Nacional (2005). Seo BirdLife. Seguimiento de aves, 7.

Aquesta publicació, de la sèrie de recomptes i estimacions específiques que promou SEO, està dedicada a l'hortolà de canyar, concretament a les dues subespècies que crien a la Península i les Balears, que resulten ser probablement els tàxons d'aus més amenaçats del país!

L'hortolà de canyar és una espècie de passeriforme granívora, lligada a les zones humides, ecològicament exigent, i distribuït per tota Europa, Àsia i Nord d'Àfrica. Les poblacions septentrionals són migradores, i les meridionals, sedentàries.

S'han prospectat per a aquesta monografia 198 localitats, amb un sistema estandaritzat d'escoltes, que inclou l'ús de reclams, i sols ha estat possible localitzar de 254 a 360 parelles de la subespècie mediterrània (*Emberiza schoeniclus witherbyi*) i entre 65 i 71 de l'atlàntica, l'*E.s.lusitanica*. (Cal tenir present que a les nostres latituds arriben hivernants de la subespècie nominal, del centre i nord d'Europa, que no està amenaçada). Unes xifres ridícules per a una espècie com aquesta, que suposen poblacions molt fragmentades. Tot i que sigui el primer recompte, les estimes prèvies, i les localitats on era present i ara no s'ha detectat, permeten considerar que la regressió de les poblacions reproductores a Espanya és extraordinària.

La subespècie mediterrània s'ha detectat a Castella La Manxa, Catalunya, Balears, València i Navarra. Sembla haver-se extingit a Andalusia, Aragó i Castella-Lleó. Aquí està restringida a s'Albufera, on en el recompte es detectaren de 12 a 13 parelles (xifra que recerques posteriors del GOB eleven lleugerament). Si tenim present que en els anys 90 s'estimaren

mínims de 400 o 250 parelles, la disminució és espectacular, segurament el més important que ha sofert cap espècie d'au a les nostres illes. Desgraciadament, aquesta és una situació general, i s'han constatat caigudes demogràfiques igualment important a la resta de la seva àrea de distribució de les dues subespècies ibero-balears.

Quina és la causa? A la monografia s'apunta la reducció de la cobertura de sesquera (*Cladium mariscus*) a certes zones, però aquest fenomen no s'ha produït a s'Albufera. També s'hi parla de la penetració d'espècies vegetals invasores, un altre fenomen que no ens ha afectat aquí ni a moltes localitats. O a la pèrdua d'hàbitats de transició entre zones humides i altres... Tanmateix, com reconeixen els prologuistes de la publicació, no hi ha treballs científics sobre la preferència d'hàbitat ni els requeriments ecològics de l'espècie. I el que no és creïble és que la regressió general sigui deguda a un factor diferent a cada localitat! Cal reconèixer, per tant, que no sabem perquè desapareixen els hortolans, ja que els seus hàbitats han estat protegits arreu de la seva àrea de distribució, i moltes espècies que els

comparteixen no es troben en situació tan desfavorable.

Posats a especular, és possible que aquesta au d'origen paleàrtic pateixi algun fenomen relacionat amb el canvi climàtic? No sembla probable, ja que la regressió és d'una gran rapidesa per un fenomen, en definitiva, gradual. I algun tipus de procés infecciós? Hauria de

ser estival, ja que no s'ha detectat cap regressió similar entre els hivernants, però no seria el primer cas de regressió, i fins i tot extinció, d'una espècie d'au per efecte d'un microorganisme.

El més dramàtic és que no hi ha possibilitat de fer actuacions de conservació sense disposar de cap indicatiu del factor o factors de regressió. Cal limitar-se a mantenir la protecció d'hàbitats, i seguir amb atenció les recerques actualment en curs que, esperem, puguin orientar abans que sigui massa tard els esforços que caldrà fer per recuperar una espècie discreta, molt localitzada, però tan important com qualsevol altra!

NOTÍCIES D'ESPANYA

Les espècies invasores continuen fent el seu camí.

El bosc de ribera de la ria Deba, a Guipúscoa, es troba en un estat molt precari, circumstància que ha aprofitat l'espècie *Reynoutria japonica* per colonitzar l'hàbitat.

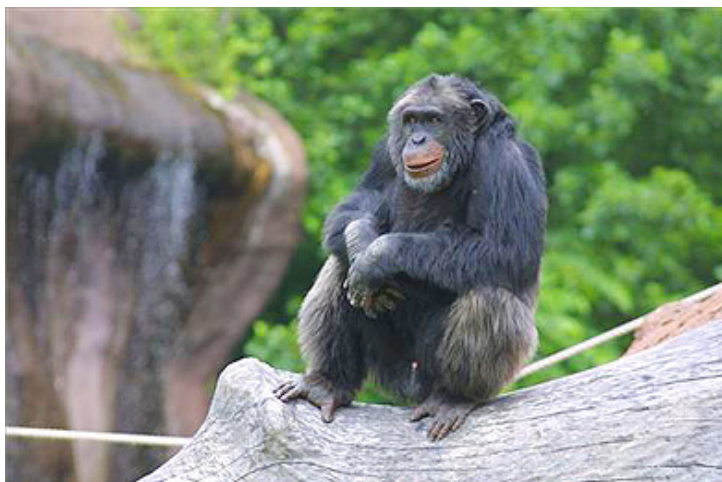
Aquesta espècie, considerada una de les "100 espècies invasores més perilloses del món" segons UICN, no ha estat citada a les Illes, però sí que figura al Catàleg Basc d'Espècies a eradicar.

Fundació Biodiversitat ha redactat el projecte "*Recuperación de la vegetación de ribera en la ría del Deba para mejorar la calidad de su ecosistema*".

Els objectius del projecte, que s'ha de desenvolupar durant el 2009, passen per recuperar l'antic bosc de ribera (que, com sabem, protegeix contra les inundacions), eliminar la planta invasora, netejar els residus i conscienciar socialment de la importància de l'ecosistema.

[http://www.ambientum.com/boletino/noticias/Lucha-contra-una-planta-invasora-en-el-rio-Deba-\(Guipuzcoa\).asp](http://www.ambientum.com/boletino/noticias/Lucha-contra-una-planta-invasora-en-el-rio-Deba-(Guipuzcoa).asp)

NOTÍCIES D'EUROPA

Estudi científic realitzat sobre el comportament d'un ximpanzé.

Fa alguns dies va aparèixer la notícia dels resultats d'un estudi científic realitzat sobre el comportament d'un ximpanzé anomenat Santino (com el fill de Vito Corleone a El padrino) del zoològic de Furuvik, a Suècia.

Es tracta d'un mascle que ha après la conducta de recollir pedres, allisar-les i fer caramulls amb elles fins l'arribada

dels visitants, moment en que se les llença.

Segons la investigació, aquesta és una prova evident de que els ximpanzés poden tenir pensaments complexos de tal manera que planifiquen el seu futur proper, ja que durant la fase en què les acumula el seu estat d'ànim no fa pensar que estigui planejant un atac.

La conducta només es produeix durant l'estiu, quan el zoològic està obert, i va decaient al cap de sis setmanes. És més habitual el dematí que l'horabaixa.

Santino es va convertir en el mascle dominant als 16 anys, moment en què va desenvolupar aquest comportament.

http://www.elperiodico.com/default.asp?idpublicacio_PK=46&idioma=CAS&idnoticia_PK=593694&idseccio_PK=1021

NOTÍCIAS DEL MÓN

La situació de les balenes al món no és encara tan bona com ens agradaria

Rera dècades de protecció, de les 13 espècies descrites de balenes, n'hi ha set encara classificades com En perill d'extinció o Vulnerables.

Segons Elizabeth Kemf, autora de l'informe, les noves amenaces que estan afectant les poblacions de balenes són:

- Col·lisions amb embarcacions
- Contaminació marina
- Captures accidentals amb xarxes
- Prospeccions marines a la recerca de combustibles fòssils
- A més, continua la caça comercial (21.573 exemplars fins abril de 2008)
- I un factor que acostuma a aparèixer dins aquest tipus d'informes: el canvi climàtic

L'article proposa, per compensar les pèrdues que la moratòria de caça de balenes (Comissió Internacional de Balenes (IWC), 1985) suposa a algunes economies, el foment del turisme d'observació d'aquests animals.

Posa com exemple el cas d'Islàndia, país balener per excel·lència i, avui en dia, visitat per més de 40.000 persones anualment per tal de veure els cetacis, el que suposa una injecció econòmica prou important per al país nòrdic.

<http://www.actionbioscience.org/esp/biodiversidad/wwf.html>